

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (İSMUS), IX/2 (2024), s. 127-131

Kitap İncelemesi / Book Review

İKTİSAT VE GÖÇ TARİHİ BAĞLAMINDA UPTON SİNCLAİR'İN ŞİKAGO MEZBAHALARI ROMANI

(Çeviri: Kıvanç Güney)

İstanbul: Sel Yayıncılık, 2023, 8. Baskı, 400 Sayfa, ISBN: 9789755708614

Ali ASLAN*

Makale Başvuru Tarihi: 05/11/2024

Makale Kabul Tarihi: 12/12/2024

“İstatistiklere bakarak size kasapların saatte kırk sent kazandığını söyleyebilecek eğitilmiş insanlar bir kasabın ellerini hiç görmemişlerdir herhalde.” (Sinclair, 2023; 16-17)

Tarihin konusu olmuş olayları çalışırken belgelerde, istatistiki verilerde ya da resmi kayıtlarda elde ettiğimiz bilgilerin insan hayatında nereye dokunduğu, gerçek yaşamda nereye karşılık geldiği dönemi konu edinen sanat eserleriyle anlamlandırılabilir. Bu noktada siyasi, iktisadi ya da farklı bir nedenden dolayı tarih sahnesinin üzerine çıkmayı başaramamış sıradan hayatların görülebileceği en önemli malzeme romanlardır. Göç tarihi üzerine yapılan çalışmalarda da roman, biyografi, otobiyografi, anı gibi yazılı eserler dışarda tutulduğunda istatistiki rakamlar ve kimi bürokratik yazışmalardan meydana gelen, soğuk ve sıkıcı anlatımlar ortaya çıkacaktır. Verilerin gerçeklikten çok kopuk olmadan sunulduğu tarih içinde yaşanmış göçleri konu edinen romanlar olayların meydana gelişinin insan zihninde daha kolay bir şekilde canlanmasını ve sebep sonuç ilişkilerinin teorilerle daraltılarak geneleme tuzağına düşmeden anlaşılmasını sağlayacaktır.

* Dr., Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı. aliaslan2811@gmail.com. ORCID: [0000-0002-8378-030X](https://orcid.org/0000-0002-8378-030X)

19. yüzyılın başından itibaren Eski Dünya'nın her yerinden Yeni Dünyaya göçler yaşanmaya başladı. Göçlerin en yoğun yaşandığı ülkelerin başında da Amerika Birleşik Devletleri geliyordu. ABD kurulduğu tarihten itibaren köklü bir göç tecrübesine sahip olmasının bir yansıması olarak göçmenlerle ilgili sistematik bilgilerin yer aldığı raporlar tutmuş ve yayınlamıştır. 1911 yılında yayımlanmış göç komisyon raporlarında bu yüzyılda göç edenler iki gruba ayrılmışlardır. İlk olarak 1819-1883 arasında göç etmiş olan Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar, Almanlar, İrlandalılar, İskandinavlar, İskoçyalılar ve Galler eski göçmenler olarak isimlendirilmişlerdir. Genel olarak 1883 yılından sonra göç etmeye başlamış olan Ermeniler, Bohemyalılar, Yunanlılar, Yahudiler, Kuzey ve Güney İtalyalılar, Polonyalılar, Portekizliler, Bulgarlar, Sırlar, Karadağlılar, Slovakyalılar, İspanyollar, Suriyeliler ve Türkler ise yeni göçmenler olarak kabul edilmişlerdir. (Reports of the Immigration Commission Vol. 1, 1911;177). 19. Yüzyılın ikinci yarından itibaren özellikle ABD'de hızlanan üretim sektörü daha fazla ucuz ve vasıfsız işçiye ihtiyaç duymaktaydı. Asya ve Doğu Avrupadan gelen vasıfsız işçilerin gelişimiyle eski göçmenler daha konforlu ve yüksek ücretli alanlara kayarken yeni göçmenler, yaşam şartları gittikçe zorlaşan bir sürece dahil olmaya başlamışlardı. Bütün bu göç faaliyeti pek çok doktora ve yüksek lisans çalışmalarında çalışılmaya devam ederken sayısız anı, biyografi gibi kitaplar da bu sürece ışık tutmaktadır. Amerika kıtasının tarihsel gelişiminde çok önemli bir yer tutan bu göç olayını sayıları yeterli olmasa da romanlardan da takip etmek mümkündür. Göç ve göçmenleri konu alan bir avuç eserden biri de Şikago Mezbahaları'dır.

Şikago Mezbahaları romanı Amerika kıtasında meydana gelen zenginleşmeden kendilerine de bir pay düşeceğini umut ederek yollara düşen Avrupalı/Litvanyalı bir ailenin serüvenini konu edinmektedir.

Kitap ilk olarak 1906 yılında "The Appeal to Reason" adlı dergide yayınlanmış, daha sonra da "Doubleday Page & Company tarafından aynı yıl roman olarak basılmıştır. 2017 yılında Kıvanç Güney tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kitap kendi içinde konu bütünlüğü olan toplam 31 bölümde ele alınmıştır. Bu eserde göç hikayesi, ABD'ye müstakbel eşi ve bir grup yakınıyla göç eden bedenen kuvvetli genç bir adam olan Jurgis üzerinden anlatılmaktadır. Ayrıca Jurgis ile beraber göç eden diğer grup üyelerinin hikayeleri ve akıbetleri de bu romanda ayrı ayrı takip edilebilmektedir. Böylece göç sürecinin çocuklar, genç kadınlar, yeni evliler, yaşlılar, zenginler, fırsatçılar, üç kağıtçılar vs. için ne ifade ettiği de tarih, sosyoloji ya da iktisat kitaplarında asla bulunamayacak yaşamın bizatihi içinden örneklerle gözler önüne serilmektedir.

Kitapta yer alan önemli karakterler şunlardır;

Jurgis Rudkus: Romanın başkahramanıdır. Litvanyadan ABD'ye ailesi ile göç eden genç bir erkektir.

Ona Lukoszaitė: Jurgis'in önce nişanlısı, ABD'ye göç ettikten sonra da eşi olmuştur.

Teta Elzbieta Lukoszaitė: Ona'nın üvey annesidir. Romanda aile geleneklerine düşkün birisi olarak sunulmaktadır. ABD'de gelenekleri temsil eden bir rol taşımaktadır.

Dede Antanas Rudkus: Jurgis'in babasıdır. Aile ile birlikte ABD'ye göç etmiştir.

Bebek Antanas Rudkus: Jurgis'in ABD'de doğan oğludur. Çok yaşayamadan boğularak ölmüştür.

Marija Bercyznskas: Ona'nın kuzenidir.

Vilimas ve Nikalojus: Elzbieta'nın iki küçük oğludur. Gazete satarak sokaklarda göçmen çocuk yaşamını temsil etmektedirler.

Connor: Kapitalizmin kötülüğünü temsil eden patron. Ona'nın iş vereni.

Mr. Lucas: Sosyalist konuşmacı ve lider. Jurgis'e sosyalizmi tanıtan karakter.

Eseri göç süreci bağlamında üç bölümde ele almak mümkündür. İlk bölümde Litvanya'da ekonomik zorluklar çeken bir ailenin göç etme kararını alma süreci anlatılmaktadır. Hedef ülkenin nasıl seçildiği, yolculuk için ihtiyaç duyulan paranın nasıl sağlandığı, yolculuk sırasında rastlanılan sorunlar bu bölümde ele alınmaktadır. İngilizce bilmemenin yanında seyahat edenlerin kabusu olmuş sahtekarların tuzağına düşmek göç eden pek çok insanın başına gelmekteydi. Sinclair, Litvanyalı ailenin karşılaştığı bu ilk darbeyi sahneye koyduğunda raporlarda okunan bu tip vakaları bir de sahnede izleme fırsatı sunmaktadır. Ancak ABD'ye yapılan göç sürecinde ayrı bir romana konu olabilecek kadar geniş ve bol maceralı gemi yolculuğu, girişlerdeki muayene süreci ve bürokratik işlemler bu bölümde neredeyse hiç yer almamıştır. Muhtemelen yazar bu alanı daha çok ABD'de yaşanan trajediye odaklanabilmek için kısa tutmuştur.

İkinci bölümde ABD'de yaşanan süreci; sanayileşmenin, üretim çılgınlığının insanı sahip olduğu bütün erdemlerden nasıl uzaklaştırdığını o an orada yaşıyormuşçasına gözler önüne sermektedir. Bir yakını vasıtasıyla Şikago'da bulunan mezbahalarda iş bulabilen romanın başkahramanı Jurgis üzerinden ABD'de 19. yüzyıl başlarındaki et üretim sistemi üzerine pek çok veri elde edilebilir. Hayvanların, normal şartlarda ne çalışanların ne de o ürünü tüketen olanların katlanabileceği pis bir ortamda nasıl kesildiğinin ve işlendiğinin anlatıldığı bölüm tasvir başarısıyla romanı okuyanda hem hayranlık hem de tiksinti seviyesini en üst düzeye çıkarmaktadır (Sinclair, 2023; 41-50). Buradaki anlatım o kadar başarılıdır ki Sinclair mezbahalar üzerinden insanlık dramını, işçi haklarını, kapitalizm problemini gözler önüne sermeye çalışırken toplumun bütün ilgisini et üretimindeki sağlık ve hijyen sorunlarına yönelttiğinden şikayetçidir. Bu durumu da şu cümlesi ile özetlemektedir: "Ben toplumun kalbini hedef almıştım ama yanlışlıkla midesinden vurdum" (Shaduri, 2012; 43). Elbette anlatımın bu kadar güçlü olmasında ve aşağıdaki bölümlerde verilen iktisadi rakamların gerçeklerle örtüşmesinde Sinclair'in romanını yazmak için yedi hafta boyunca Şikago mezbahalarında gözlem ve incelemeler yapmasının payı büyüktür. Makine ve insanların ortak çalışmasını detaylı bir şekilde anlatmış olduğu kesim sürecinde zaman içinde makineleşmeye başlayan insanın aynı zamanda kestiği hayvana da dönüştüğünü aşağıdaki cümleleriyle ortaya koymaktadır yazar:

"İnsan durup izlerken bir süre sonra felsefe yapmaya, sembollerle teşbihlere dalmaya, evrenin domuz çılgınlığını duymaya başlıyordu. Yeryüzünde ya da yukarıda, domuzlar için bir cennet, bunca acının karşılığını aldıkları bir yer olduğuna inanmak mümkün müydü? Bu domuzlardan her biri ayrı bir varlıktı. Kimi beyaz, kimi siyah; kimi benekli; kimi yaşlı, kimi küçük; kimi uzun ince; kimi dev gibiydi. Her birinin kendine has bir benliği, kendine ait bir iradesi, umudu ve özlemleri vardı; hepsi özgüvenle, özsaygıyla ve bir özdeğer hissiyle doluydu. Güvenle ve büyük bir inançla kendi işine bakarken üzerinde sürekli karanlık bir gölge, yolunda onu bekleyen korkunç bir Yazgı vardı. Derken o Kader üzerine çullanmış ve onu bacağından asıvermişti. Acımasız, vicdansızdı; domuzun karşı koymalarını, çılgınlıklarını umursamıyordu; domuzun arzuları, duyguları yokmuş gibi ona insafsızca kendi istediği şeyi yapıyordu; boğazını kesip son nefesini verişini izliyordu"(Sinclair, 2023; 44).

Göçmenlerin ABD'deki yaşam koşulları ve bunlara ait veriler de yukarıda belirtildiği gibi gerçeklerle örtüşmektedir. Jurgis'in günde 1 Dolar 57 Cent, haftada 10,5 ayda 45 Dolar kazandığına dair veriler 1911 yılında ABD'de yayınlanan göç komisyon raporlarıyla çelişmemektedir. (Sinclair, 2023; 54-56) Yine raporlarda görülen kira fiyatları romandaki bir apartman dairesi için 9 Dolar rakamıyla benzerlik içindedir. Ayrıca ABD'deki göçmen yaşamını doğrudan etkileyen faiz, iş bulmak için birilerine verilen avantalar olarak özetlenebilecek patronluk sistemi, sokaklarda düşük ücretle çalışan çocuklar raporlarda birer veri olmaktan çıkıp bir zaman insanların yaşamış oldukları hayat olarak karşımıza çıkmaktadır bu romanda. Ayrıca bu bilgiler romanı Göç Tarihi ve İktisat Tarihi alanlarında da önemli bir yere koymaktadır.

Kitabın son bölümü ailenin dağılması ve sonunda Jurgis'in sendikalar üzerinden politik bir mücadelenin varlığından haberdar olmasıyla bu mücadeleye katılmasını konu edinmektedir. Bu bölümde Sinclair'in politik görüşlerini ve çözüm önerilerini doğrudan gözlemlemek mümkündür. Kendisinin de 1933 yılında Sosyalist partinin Kaliforniya vali adayı olduğu da göz önünde bulundurulduğunda romanın son bölümü daha farklı bir anlama bürünmektedir. (Bakthawar, 2013; 3) Bazı sayfalarda (Sinclair, 2023; 347-355) sosyalist bir liderin yaptığı konuşma verilirken yazarın adeta romanın içine girip bizzat kendisinin konuştuğu hissedilmektedir. Hatta bu bölümün, kitabın yazılış amacını açıkladığını ifade etmek abartılı bir iddia olmayacaktır. Yazar ABD toplumunun ve buraya göç eden tüm insanların kapitalizm yüzünden düşmüş olduğu dayanılmaz koşulları ortaya koymakla kalmıyor Sosyalizm odaklı bir çözümün en geçerli çare olacağını da savunuyor bu eserde. Bu doğrultuda son bölümde Karl Marks'ın ortaya attığı kavramların pek çoğuna rastlamak mümkündür. Mesela kitapta konuşma yapan bir sosyalist lider sözlerini Marks'a atf yaparak şöyle bitirmektedir;

"Şimdiye bir direniş rüyasına kapılmış, içindeki umut korkuyla savaşıyor; derken aniden kıpırdanıyor ve bir pranga kopuyor; içinden geçen ürperti vücudunun her bir zerresine ulaşıyor ve rüya bir anda eyleme dönüşüyor! Sarsılarak ayağa kalkıyor; kalkarken zincirler kırılıyor, üzerindeki yükler yere düşüyor; koskoca bir dev; ayağa fırlıyor, yepyeni bir sevinçle haykırıyor..."

Yine romanın her bir karakteri Marks'ın emeğin yabancılaşması kavramına örnek teşkil edecek olaylar yaşamaktadır. (Bakthawar, 2013; 8) Ayrıca William Graham Sumner'in Darwin ve Herbert Spencer'in görüşlerini genişleterek ABD toplumuna uyarladığı Sosyal Darwinizm kavramının da pek çok örneğini bu kitapta bulabilmek mümkündür. (Wardell, 2014; 51-57)

Romanın özellikle son 50 sayfası diğer bölümlerdeki edebi kaygılardan oldukça uzak bir görünüm sergilemektedir. Yaşanılan gerçek hikayelerin edebiyat sanatının büyüğü kullanılarak okuyucuyu çarpan bir üslupla anlatılması burada yerini sanat kaygısından uzak adeta didaktik denilebilecek bir metine bırakmaktadır. Yazarın bir mesajı okuyucuya iletme arzusunun son 50 sayfada edebi ifade tarzını baskıladığını görmek mümkündür. Elbette bu konu bu tanıtım yazısında roman incelemesi kapsamında başarı-başarısızlık kavramlarıyla ele alınamayacaktır. Ancak burada ani bir geçişin dikkat çekici olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Kaynakça

Puri, Bakthawar. (2013). Capitalism in American Society As Presented in Upton Sinclair's *The Jungle* The Journal Thesis, Faculty of Humanities Diponegoro University, Semarang,

Reports of the Immigration Comission Abstract of Reports of the Immigration Comission with Conclusions and recommendations and Views of Minority, Vol. 1. (1911). Washington Government Printing Office.

Shaduri, George. (2012). Walking Through the Jungle: Upton Sinclair against Capitalism, Scientific Journal in Humanities, 1(1) ISSN: 2298-0245, ss. 41-46.

Sinclair, Upton. (2023). Şikago Mezbahaları, (Çev. Kıvanç Güney), SEL, İstanbul.

Wardell, Nicola. (2014). Exploitation of the Fittest: Critique of Social Darwinizm in Upton Sinclair's *The Jungle*, CEAMAGAZINE, Journal of the Collage English Association: Mid-Atlantic Group, Volume 23, ss. 49-58.